

Az 1867-ig vezető út – Koronázás és kiegyezés Esztergom vármegyében ⁽¹⁾

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc leverése után egy olyan dinasztia gyakorolt hatalmat Magyarország fölött, amelyet hivatalosan a harcok ideje alatt megfosztottak az ország felett való uralkodási jogától. A trónfosztás és a szabadságharc leverését követő megtorlás ellenére az ország és Esztergom vármegye nem egészen két évtized alatt eljutott a koronázásig és a kiegyezésig. Céлом bemutatni ezt az utat Esztergom vármegye tekintetében, a közölt dokumentumok segítségével pedig korhűen illusztrálni a királykoronázás és a kiegyezés eseményeit.

Bevezető

Esztergom vármegye története – a többi vármegyéhez hasonlóan – a 19. században is egybeforr az ország sorsának politikai alakulásával. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc megteremtette a polgári átalakulás feltételeit, s bár leverését követően a Habsburg-önkényuralom ezt a folyamatot lelassította, megállítani nem tudta. A harcok után kialakuló rendszer és a magyar államszervezet polgári jellegű átalakítása megváltoztatta a megyék korábbi működését. Esztergom város életének is nehéz időszakasza volt a megváltozott keretek közé történő beilleszkedés. Az új rendszer megszüntette a nemesi vármegyéket, amelyeket a nagyobb közigazgatási egységként felállított katonai kerületek és az új megyerendszer váltotta fel. A megye élére megyefőnököt helyeztek, s így az addig önálló Esztergom szabad királyi város közigazgatása is külső irányítás és ellenőrzés alá került. A várost megfosztották törvényhatósági jogától, és járási jogkörrel a megyefőnöki hivatal alá osztották. A megye élére 1849. augusztus 26-án nevezték ki [popup title="Jagasics Sándort" format="Default click" activate="click" close text="Jagasics Sándort 1849. augusztus 20-án nevezték ki királyi biztosnak Esztergom megye élére, ezzel az elnevezéssel az év végéig, majd 1850-től több mint egy évtizeden át – hasonló feladatkörrel – a megyefőnöki tisztet is viselte. Korábban Kopácsy József érsek titkára, káptalani főügyész és a vármegye egyik országgyűlési követe volt."] királyi biztosnak (mely tisztséget 1850-től nevezünk megyefőnöknek). A közigazgatás gyökeres átszervezése során Esztergom megyét nyolc kerületre osztották.

Mind Esztergom városa, mind a megye megsínylette tehát a közigazgatási változásokat. Az 1860-as év azonban már a változások szelét hozta, mivel részben visszaállították a vármegyék önállóságát. 1860. december 17-én helyreállt a vármegyei közigazgatás, és [popup title="Scitovszky János" format="Default click" activate="click" close text="Nagykéri Scitovszky János (Kassabéla, 1785. november 1. – Esztergom, 1866. október 19.): bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja, ő szentelte fel az esztergomi bazilikát 1856. aug. 31-én. "] hercegprímást beiktatták főispáni [popup title="hivatalába" format="Default click" activate="click" close text="1270-től az esztergomi érsek Esztergom vármegye örökös főispánja volt. "] az alkotmányos tisztikar élére [popup title="Palkovics Károly" format="Default click" activate="click" close text="Szenkivicsi Palkovics Károly (Buda, 1816. február 4. – Esztergom, 1897. február 17.): vármegyei birtokos, Esztergom vármegye és város 1849. évi kormánybiztosa, 1861-ben első alispánja, országgyűlési képviselő, volt polgármester és az Esterházy hercegi javak zárgondnoka."] első alispán, *Meszéna János* másodalispán és *Závody Albin* főjegyző került. Esztergom városában is alkotmányos tisztikar vette át az irányítást. 1861-ben, amikor a megyei autonómiát ismét felfüggesztették, az országgyűlés augusztusi feloszlása után a vármegye élére főispáni helytartóul [popup title="gróf Forgách Ágostont" format="Default click" activate="click" close text="Forgách Ágoston (ghyemesi és gácsi gróf) (Pest, 1813. április 22. – Esztergom, 1888. április 26.): 1850-ben esztergomi kanonokká nevezték ki. 1851–56-ban Scitovszky örkanonokja, 1861-től főispáni helytartó, majd 1871–1881 között Esztergom vármegye és 1876-ig egyúttal Esztergom szabad királyi város főispánja volt."] nevezték ki. A személye elleni tiltakozás jeléül – az 1860. évi megyegyűlésen Forgách a követi utasítások mellett foglalt állást, ami sokak szemében visszatetszést keltett – az 1861. november 25-i közgyűlésen a vármegye alkotmányos tisztikara benyújtotta lemondását, majd ezt követően a városi képviselőtestületet is feloszlatták. Forgách Ágoston december 15-én nevezte ki az új vármegyei tisztikart: *Liphay Gyula* első, *Szulyovszky Lajos* másodalispán és *Kruplanicz Kálmán* főjegyző, egykori 48-as honvédtiszt került a vármegye élére. Forgách Ágoston december 19-én tartotta meg székfoglalóját, melyet szentmise előzött meg a ferencesek esztergomi templomában.

Az 1860-as évek közepe táján az egész országban mélyreható változások előjelei mutatkoztak, és ezek Esztergom vármegyét sem hagyták érintetlenül. A lakosság nagy része, bár vegyes érzelmekkel fogadta a kiegyezést előkészítő munkálatokat, mégis fellélegzett. 1867 elején, a független magyar minisztérium megalakulásával az alkotmányos élet ismét fellendült a vármegyében. Az új kormány kinevezése nagy örömmel töltötte el a helyi közvéleményt, amit hódoló feliratban meg is fogalmaztak. (Lásd az 1. számú dokumentumot!)

A főispáni helytartó a tisztújító közgyűlést 1867. április 15-re hívta egybe, mely napon megszűnt a hercegprímás örökös főispánsága is, és Forgách Ágostont főispáni helytartónak választották. E közgyűlés mintegy határköve a vármegye történetének. E naptól kezdve a vármegyei önkormányzat az alkotmányos tisztikar kezébe jutott. 1867-ben a szabad királyi várost is visszahelyezték törvényes jogaiba, megválasztották a város tisztviselőit, élükön *Kollár Antal* főpolgármesterrel. (Lásd a 2. számú dokumentumot!)

Az első megyei alkotmányos közgyűlést gróf Forgách Ágoston elnöklete alatt tartották, amelyen *Wargha József Benedeket* választották alispánná.

Már 1866-ban megkezdődött a koronázás és a kiegyezés jogi, politikai és formális előkészítése. „*Nem pusztán szertartás ez [a koronázás], hanem ünnepélyes szerződés alkalmá, melynél a nemzet, mint egyik szerződő fél, a koronázási hitlevélben előterjeszti azon feltételeket, melyek által állami függetlenségét s alkotmányosságát megvédeni, biztosítani véli, a megkoronázandó fejedelem pedig, mint másik szerződő fél, ama feltételeket aláírja és esküvel fogadja, hogy az ország alkotmányos jogait tisztelni fogja, és törvényeit megtartja.*” – nyilatkozott az 1867-ben Heckenast Gusztáv nyomdájában kiadott *Koronázási emlékkönyv* az esemény [popup title="jelentőségéről" format="Default click" activate="click" close text="Koronázási emlékkönyv I. Ferencz József Osztrák Császárnak Pesten, Június 8-kán Magyarország királyává koronázása emlékére. Pest, Június hó 1867. Nyomatott Heckenast Gusztávnál, 2. oldal. "]

A koronázás eseményei komoly szervező és előkészítő munkálatokat igényeltek országos szinten. Esztergom fontos résztvevője volt az eseményeknek, hiszen Szent István király városaként s a magyar egyház központjaként kitüntetett figyelmet és szerepet kapott. A magyar királyok fejére mindig az esztergomi érsek helyezte a magyar Szent Koronát, melyet az 1867-es királykoronázás során az 1866 októberében elhunyt Scitovszky János esztergomi érsek helyett a hivatalába frissen beiktatott [popup title="Simor János" format="Default click" activate="click" close text="Simor János (Székesfehérvár, 1813. augusztus 23. – Esztergom, 1891. január 23.): székesfehérvári kanonok, később győri püspök, majd bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek."] tehetett meg. *Ferenc József* és felesége, *Erzsébet* koronázására 1867. június 8-án került sor Budán. Ennek egyik különlegessége az volt, hogy a királynét is „megkoronázták”, a jobb vállához érintették a Szent Koronát. Az ünnepség talán legmonumentálisabb pillanata volt, amikor Simor János és [popup title="gróf Andrássy Gyula" format="Default click" activate="click" close text="Gróf Andrássy Gyula (Oláhpatka, 1823. március 8. – Fiume mellett, 1890. február 18.): 1867. február 17-től 1871. november 14-ig magyar miniszterelnök, majd 1871–1879 között az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminisztere. "] miniszterelnök közösen a király fejére helyezték a koronát.

Koronázási tárgyak

A magyar koronázások során minden uralkodó esetében személyre szabott esküszöveg hangzott el, melyet a koronázó országgyűlés határozott meg, s így az már az esemény előtt elkészült. Az eskü szövege a [popup title="hitlevélben" format="Default click" activate="click" close text="A hitlevél a koronázás alkalmából kiadott, az alkotmány megtartására vonatkozó írásbeli királyi biztosíték."] foglaltak megerősítése volt, melyben az újdonsült uralkodó az alkotmányos rend és az ország törvényeinek megtartását ígérte. Ferenc József az esztergomi érsek szavait ismételve mondta el esküjét, ezzel is hangsúlyozva az esemény keresztény jellegét, miközben baljában a koronázási eskükeresztet tartotta – ezt napjainkig is az esztergomi főszékesegyházi kincstárban őrzik –, jobbjának három ujját pedig a magasba emelte. A királyi menetben az uralkodó előtt balról a magyar királyi főlovászmester, jobbról pedig azon választott püspök haladt, aki az apostoli keresztet vitte. E megiszteltetés csak keveseknek adatott meg, személyének kiválasztása pedig a primás felterjesztése alapján igen nagy gonddal történt. **(Lásd a 3. számú dokumentumot!)**

1867-ben ez a megiszteltetés [popup title="Lipovniczky István" format="Default click" activate="click" close text="Lipovniczky István (Aranyosmarót, 1814. augusztus 15. – Nagyvárad, 1885. augusztus 12.): 1854-ben főegyházmegyei könyvtáros, 1860-ban érsekújvári plébános lett. 1861. február 14-én esztergomi kanonok, 1865. április 2-án a magyar királyi ítélőtábla prelátusa, 1867 januárjában magyar királyi helytartótanácsos, június 10-én vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos, később arbei címzetes püspök lett. 1868. november 26-án nevezték ki nagyváradai megyés püspökké."] püspököt illette, aki az egész ceremónia során az uralkodó közelében maradt, az aranyozott ezüst, háromkaréjos szárúveggel díszes apostoli keresztet hordozva. **(Lásd a 4. számú dokumentumot!)**

Koronázási domb

Vasárnapi újság, XXXIX. évfolyam, 23. szám, 1892. június 5.

Az ünnepségek megszervezésének egyik fontos eleme volt a koronázási halom elkészítése. A koronázási ügyekkel megbízott személy, [popup title="gróf Szapáry Antal" format="Default click" activate="click" close text="Szapáry Antal (Pozsony, 1802. augusztus 27. – Budapest, 1883. október 4.): 1848 nyarától a fővárosi lovas nemzetőrség tisztje volt. Szeptember-októberben Móga tábornok önkéntes parancsörtsztyeként részt vett a Jellačić elleni harcokban. November 16-án honvéd őrnaggyá nevezték ki. 1849 januárjában Pesten maradt, a császáriak letartóztatták. Váltásdíj ellenében szabadult. A kiegyezés után főajtónállómesterré nevezték ki."] főudvarmester-helyettes Esztergom városától is írásban kérte a föld postai úton történő beküldését. **(Lásd az 5. számú dokumentumot!)**

A kérést Kollár Antal polgármester teljesítette, s kísérő levelében felhívta a szervezők figyelmét, hogy gondosan kiválasztott helyről származik a halomhoz küldött föld. Nevezetesen arról a helyről, ahol Szent István született. **(Lásd a 6. számú dokumentumot!)**

Ősi magyar szokás szerint a megkoronázott király a lovával felvágta a dombra, melyet az ország minden pontjáról küldött földből emelnek, s a négy égtáj felé végzett kardcsapással jelképesen fogadja, hogy országát és nemzetét bármely irányból érkező támadás ellen megvédi. „A király-domb földje is szent. Nem egyszerűen, akárhonnan összehordott halom az csak. Az ország minden megyéje megküldi saját földjéből hozzá a maga részét: a haza ez kicsinyben. [...] Minden megye a történeti emlékhelyekről veszi a földet a király-dombhoz. Egész történetünk könyve az, viszontagságaink, dicsőségünk és gyászunk [popup title="emlékoszlopa" format="Default click" activate="click" close text="Vasárnapi újság, XIV. évfolyam, 23. szám, Pest, június 9-én, 1867."].”

Koronázás

Vasárnapi újság, XXXIX. évfolyam, 23. szám, 1892. június 5.

A helyszínen felsorakoztak a vármegyék által küldött díszbandériumok is. Esztergom megye öt díszlovast küldött, név szerint: *Andrássy Gyulát, Kovács Pált, Kruplanicz Pált, Palkovics Lászlót* és *Kopek Istvánt*, „*kik a megyei színű (viola és ezüst) egyszabású ízléses öltönyökkel a szintén négy ezerre menendő nemzeti bandériumnak kétségkívül díszét emelendik. Azon zászlót használják, melyet 1809ben e megye felkelő nemességének huszárjai az ellenség előtt viseltek, s melyen a magyarok nagyszonya egyrészt az ország és megye címere, másrészt aranyhímzettek közt* [popup title="díszteleg" format="Default click" activate="click" close text="Koronázási emlékkönyv I. Ferencz József Osztrák Császárnak Pesten, Június 8-kán Magyarország királyává koronáztatása emlékére. Pest, Június hó 1867. Nyomatott Heckenast Gusztávnál, 13. oldal.]” A nagyszabású ünnepség emlékének megőrzése végett a belügyminiszter 1867 augusztusában koronázási emlékérméket küldött a városnak. **(Lásd a 7. számú dokumentumot!)**

Ferenc József a koronázást követően, immár magyar királyként, 1867. július 28-án szentesítette a kiegyezési törvényt, amely által hivatalosan is létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia.

Esztergom vármegyében a koronázási előkészületek közel sem zajlottak olyan gördülékenyen, mint azt kívánták volna. A készülődést beárnyékolta az éppen 1867 elején kirobbant *Kamocsay László*-féle sikkasztási botrány, mely egyre nagyobb hullámokat vetett, s egyre több vármegyei tisztviselő került gyanúba. A hiányzó közpénz – több mint 15 ezer forint – az árvavagyon és az ínségügyi pénztárat érintette leginkább. A botrány olyan mértékben sújtotta a vármegyét, hogy az a koronázási ünnepségen sem tudta magát oly módon képviseltetni, ahogy azt előzetesen tervezték. Az ünnepségen való részvétel egyébként súlyos anyagi terheket rótt Esztergomra. **(Lásd a 8. számú dokumentumot!)**

A város rendelkezésére álló összeg – mint az a kimutatásban is jól látszik – nem fedezte teljes mértékben a koronázásra kiállított díszbandérium költségeit, ezért az érsekhez fordultak, aki a hiányzó pénzüsszeget rendelkezésre is bocsájította. **(Lásd a 9. számú dokumentumot!)**

A támogatásért Wargha Benedek első alispán mondott köszönetet, *Szabó Iván* pénztárnok pedig megküldte az átvételről szóló ellennyugtát. **(Lásd a 10. számú dokumentumot!)**

1867 fontos eseményeit követően Esztergom is elmondhatta, hogy a béke időszakának csöndje telepedett rá, hiszen a politikai viharok elültek, s az első világháború kitöréséig jóformán csak a tisztújítások, az országgyűlési képviselőválasztások és a helyi politikai pártok versenye jelentett felporzódást ebben a csöndes időszakban.

A kiegyezéssel a város visszanyerte önkormányzatát, korábbi függetlenségét, és már semmi nem állhatta útját az alkotmányos működésnek. Esztergom vármegyének sikerült megőriznie korábbi függetlenségét is, nem sikerült a Komárom vármegyével tervezett közigazgatási összevonása – ezt a helyzetet a világháborúk írják majd felül. Esztergom korábbi nagy fájdalma volt, hogy a Budapest és Pozsony közt megépülő vasútvonal elkerülte a települést, ami komoly gazdasági hátrányt jelentett a városnak. 1893-ban a kiegyensúlyozott gazdasági élet lehetővé tette, hogy Esztergom is bekapcsolódjon a birodalmi vérkeringésbe: elkezdődött a Budapest–Esztergom vasútvonal építése, 1895-ben pedig átadták az Esztergomot Párkánnyal összekötő Mária Valéria hidat. Az új korszak virágzó fellendülést hozott, amelynek majd az első világháború kitörése vet véget.

Dokumentumok

1.

Esztergom város hódoló felirata az új kormány kinevezése kapcsán Esztergom, 1867. február 22.

Nagyméltóságú Gróf Magyar Királyi] Minister Úr!

A közös örömben – mellyel szeretett hazánkat ő Felsége fejedelmi cselekménye a felelős ministerium kinevezésével 's illetőleg alkotmányos szabadságunk visszaadásával legkegyelmesebben megörvendeztetni méltóztatott – e szabad királyi város közönsége is osztozott, ezredéves múltunk alatt fejedelmi tény aligha fokozta örömeinket oly magasra, mint ez, melyben városunk, de a haza évkönyvei is egy ragyogó lappal öregbedtek.

Midőn a hír szárnyain Nagyméltóságú miniszterelnök úr kinevezése közönségünk előtt tudva lőn, tanácsstermeinkben összeült városi közönségünk üdvözölte a Nagyméltóságod elnöklete alatt alakulandó minisztériumot 's elhatározta, nem csak a fejedelem iránti háláját jegyzőkönyvébe iktatgatni, hanem egyszersmind ez öröm nyilatkozásának üdvözlő feliratban is kifejezést adni.

Minek a nemzet szent ügyéért buzgó polgári kebel hazánkban ki ne ismerné az óriási feladatot, mely Nagyméltóságod és elnöklete alatti minisztériumnak kitarásától és hazaszeretétől várja üdvös megoldását; a szeretett király és egy hazája alkotmányához lelkesedéssel ragaszkodó nemzet szemei fordulnak a miniszterek felé 's bár ennek minden egyes tagja a múltból begyőzött hazaszeretet biztosítékát nyújtja jövő nemzeti életünkre; aggodalom és törhetetlen bizalom vívna tusát keblünkben a kezdet nehézségei felett, ha nem volnánk meggyőződve arról, hogy a férfias elhatározás, mely ez óriási munkára vállalkozni készte

Nagyméltóságod és minisztertársai hazafiúi keblét, fokozni fogja az erőt a nehézségek leküzdésére 's ennek tudatában szabad királyi városunk megnyugodó osztatlan bizalmával fordul Nagyméltóságod és a tisztelt minisztérium felé.

Fogadják Nagyméltóságok üdvözlő sorainkat oly szívéllyességgel, millyel nekünk azt felküldeni szerencsénk jutott 's engedjék reménylenük azt, hogy a közös szeretetből, mely hazánk iránt olthatatlanul lángol, a köz javára buzgó keblükben városunk javára is jusson egy parányi rész, mi pedig az ég áldását könyörögjük le jövő munkásságukra, míg szilárd elhatározatunk a miniszteriális intézmények szigorú végrehajtása osztályrészünkül marad, hogy azzal a nagy munkát mint a csepp a tengert kiegészíteni törekedjünk.

A mindenható áldása és a haza bizalma, szeretete kísérfje Nagyméltóságok lépteit mindenhova.

Ki is hozzá tisztelettel vagyunk

febr. 22-én [tartott] közgyűlés

A m. kir[ályi] Belügyminisztertől.

284 sz./eln.

Ő császári és apostoli királyi Felsege folyó hó 13-án kelt legfelsőbb határozványával Esztergom sz[abad] kir[ályi] városnak az alkotmány visszaállítása alkalmából felterjesztett hódoló feliratát legmagasabb tudomásul venni méltóztatott.

Miről is tekintetes Uraságod további megfelelő értesítés végett, tudósítom.

Budán 1867. évi Mártius hó 18-kán.

B. Wenckheim Béla

Tekintetes Sziklay József úrnak

Esztergom sz[abad] kir[ályi] város Polgármesterének

Esztergomban

Jelzet: MNL KEML IV–1101–1/138/1867 – Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára, Megyei törvényhatóságok, szabad királyi városok és törvényhatósági jogú városok, Esztergom Város Tanácsának iratai (1850–1871) – Eredeti, kézzel írt.

2.
Esztergom szabad királyi város visszanyeri törvényhatósági jogát
Buda, 1867. április 8.

A' magyar királyi Belügyminisztertől

920.sz./eln.

Esztergom szabad királyi város Közönségének

Az alkotmány tényleges visszaállítása folytán a' szab[ad] kir[ályi] városok is visszanyerték független törvényhatósági jogaikat.

Ezen, – az 1847/8:23 törvénycikkben meghatározott választási átalakulás folytán gyakorlandó jog tényleges életbe léptetésének előkészítése szempontjából az országgyűlési erre vonatkozó határozata alapján megbíztam a' város jelenlegi polgármesterét, hogy 1860/1-ik évi képviselőtestület, mely a' fennírtott országgyűlési határozat értelmében mindazon előintézkedések megtételére hivatva van, melyek az 1847/8:23 törvénycikkben a' választásokra, 's így a' képviselő testület újra alakítására nézve is foglalnak – folyó hó 16-ára egybehívja.

A' város közönségét tehát, midőn ezen törvényes joga élvezetébe lépend, – felhívom, 's tőle alkotmányos érzete és politikai érettségénél fogva elvárom, hogy a' választási előkészületek, és a' választási ideje alatt a' rend és köznyugalomnak, mint az alkotmány legerősebb támaszának fenntartását saját érdekében is szíven hordva – az átalakulás művének létrehozását higgadt, s' rendtartó magatartás által hathatóan előmozdítani hazafiúi kötelességének ismerje.

Egyúttal elrendelem, hogy mind addig, míg az új tisztikar meg nem alakuland, 's működését tényleg meg nem kezdi, – a' jelenlegi tisztviselők hivatalos működéseikben semmiképp se akadályoztassanak.

Jelen rendeletem közzéteendő.

Kelt Budán, Április hó 8-án 1867

B. Wenckheim Béla

Jelzet: MNL KEML IV–1101–2/55/1867 – Eredeti, kézzel írt.

3.
A vallás- és közoktatási miniszternek írt felterjesztés a koronázási kereszt elővitelének tárgyában
Esztergom, 1867. május 20.

N[agy]Mélt[óságú] b[áró] Eötvös József m[agyar] kir[ályi] vallás és közoktatási miniszter úrnak Budán

N[agy]Mélt[óságú] Báró és Miniszter Úr!

Közeledvén az Ő csász[ári] s apost[oli] Kir[ályi] Főlségeik örvendetes megkoronázásának óhajtvá várt napja, idején levőnek tartom az afelőli gondoskodást, hogy az Ő Felsége előtt koronázáskor viténi szokott apostoli kereszt hordozója kinevezessék; már csak azért is, hogy a lóhátoni menetnél kellő díszben jelenhessék meg: mi megfelelő előkészületet kíván.

Eddigi bevett gyakorlat szerint e megtisztelő hivatallal az Ország primásának fölterjesztésére, az esztergomi főkáptalannak, püspöki címet viselő egyik, még pedig rendszeren ifjabb tagja szokott Ő Felsége által legkegyelmesebben felruháztatni.

Mindenki természetesen találandja, hogy e kitüntetés egyszersmind a főlséges Uralkodó iránti hódolat nyilvánításának fényes alkalmá után a nevezett főkáptalan kebeléből többen vágyódnak; - különösen mégis: Gróf Forgách Ágost, és Lipovniczky István √ püspök urak: amaz Esztergom vármegyének főispáni helytartója; utóbbi a m[agyar] kir[ályi] vallás- és közoktatási minisztériumnál osztályfőnök; ki azon, eddig tekintetbe vétetni szokott körülményre is hivatkozhatik, miszerint a főkáptalannak püspöki címet viselő tagjai közt legifjabb.

Ennél fogva Méltóságodat tiszteletteljesen fölkérem, méltóztassék Ő csász[ári] s apost[oli] kir[ályi] Főlségénél, a koronázási kereszt elővitelével megbízandó vál[asztott] püspök kegyelmes kinevezését ezen fölterjesztésem folytán kieszközölni.

Esztergom, május hó 20-án, 1867

√ választott

Jelzet: Esztergom Primási Levéltár, Simor Cat B. 240/1867 (1. csomó), – Eredeti, kézzel írt.

4.
A vallás- és közoktatási miniszter engedélyezi Lipovniczky Istvánnak az apostoli kereszt vitelét
Buda, 1867. május 25.

A vallás- és közoktatási magy[ar] kir[ályi] ministertől.

514. eln. sz.

Főméltóságú Herceg Primás és Érsek Úr,

Ő császári és apostoli királyi Felsége folyó év s hó 20-án kelt legfelsőbb határozványával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy Lipovniczky István ősi szokás szerint, mint az esztergomi főkáptalan ezidő szerint legfiatalabb püspöke, a koronázási ünnepélynél az apostoli keresztet vigye.

Van szerencsém erről Főméltóságodat, folyó év s hó 20-án 240. szám alatt kelt felterjesztése folytán oly hozzáadással értesíteni, hogy ezen legkegyelmesebb elhatározásról nevezett püspök úr általam egyidejűleg tudósítottott.

Fogadja Főméltóságod őszinte kitűnő tiszteletem kifejezését. Budán 1867. évi Május hó 25-én.

B. Eötvös József

Simor János, Herceg Primás és esztergomi Érsek Úr – Ő Főméltóságának.

Esztergomban

Jelzet: Esztergom Primási Levéltár, Simor Cat B. 253/1867 (1. csomó) – Eredeti, kézzel írt.

5.
Szapáry Antal levele Esztergom városának a koronázási halomhoz szükséges föld elküldése kapcsán
Pest, 1867. május 1.

A m[agyar] kir[ályi] Főlovászmesteri helyettes mint a koronázási ügyek vezetőjétől.

9. szám

Esztergom

Sz[abad] kir[ályi] város Közönségének.

Ősi magyar szokás szerint a koronázási halom, melyen a megkoronázott király a szokásos négy kardvágást teszi, jelképül hazánk összes földterületének a szent korona valamennyi helyhatóságaitól szolgáltatott földanyagból készítetik.

Miután pedig én Ő Felségétől a koronázási ügyek vezetésével megbízattam: azon kérelemmel járulok a városi közönséghez; miszerint a fent érintett hazafiúi célra, saját területéből fél köb lábnyi tiszta földet legfőlebb folyó évi május hó 15-ig posta útján azon felirással: „hivatalból bérmentve koronázási ügyekben”, hozzám beküldeni szíveskedjék.

Kelt Pesten 1867-ik évi május hó 1-én

Gróf Szapáry Antal

Jelzet: MNL KEMLIV–1101–2/159/1867 – Eredeti, kézzel írt.

6.

Kollár Antal esztergomi polgármester levele a koronázási halomhoz kiválasztott föld kapcsán *Esztergom, dátum nélkül*

Tekintetes Esztergom sz[abad] kir[ályi] városa Közgyűléséhez hivatalos jelentés a' f. é. 2049-ik számra

Tekintetes közgyűlés!

Folyó évi május hó 6-ik napján tartott közgyűlés a jegyzőkönyv 2049-ik száma alatti megbízatásomnál fogva hivatalosan jelentem, hogy a Pesten emelendő koronázási halomhoz használandó és a Magyar királyi szent Korona alatti hatóságok 's így e' városi hatóság területéből is beküldetni kívánt fél köbláb földet egy ehhez Szeifert József asztalos által különösen készítettett tartályban Gróf Szapary Antal Magy[ar] királyi főlovászmesteri helyettes úr Ő Nagyméltóságának, mint a koronázási ügyek vezetőjének f[olyó] é[v] május hó 9-ik napján postán hivatalosan beküldöttem, azon nevezetes megjegyzéssel: hogy ezen föld – elődeinkről reánk maradt monda szerint a' fekete sas című és még jelenleg is a' város birtokában lévő házból mint azon helyiségből vétetett, – melyen dicsőült szent István első királyunk született tégyen.

Alázatos szolgája

Kollár Antal polgármester

Jelzet: MNL KEML IV–1101–2/159/1867 – Eredeti, kézzel írt.

7.

A belügyminiszter koronázási emlékérmeket küld Esztergom városának *Buda, 1867. augusztus 17.*

A magyar királyi belügyminisztertől

3342. számhoz/el.

Ő csász. és apostoli királyi Felsége több koronázási emlékérem kiosztását pótlólag legkegyelmesebben megengedni méltóztatván; az e részben nyert meghatalmazás folytán tekintetes uraságodnak 1 arany, 1 ezüst koronázási emlékérmeket, a város levéltárában leendő megőrzés végett ide zárva megküldök az átvételi elismervény mielőbbi felterjesztését elvárván.

Budán 1867. évi augusztus hó 17-én

Tekintetes Kollár Antal úrnak Esztergom szab[ad] kir[ályi] város polgármesterének

Jelzet: MNL KEML IV-1101-3/342/1867 – Eredeti, kézzel írt.

8.
Kimutatás a koronázási ünnepségre felállított megyei lovasok felszerelésére tett bevételi és kiadási összegekről
Esztergom, 1867. július 14.

prnes. die 20. Júli 1867

<i>Kimutatás</i>			
A koronázási ünnepségre felállított megyei lovasok felszerelésére tett Bevétel és Kiadási összegekről			
Sor szám		Bevétel	
		oszt.	ért
		ft.	Kr
1	Mltsgos [Méltóságos] Gróf Forgách Ágost F[őispáni] Httó [Helytartó] Úr	100	-
2	Esztergomi Főkáptalan	500	-
3	Herc. Pálffy Antal	250	-
4	Gf. Sándor Moritz	200	-
5	Wargha Benedek I.só Alisp.	10	-
6	Závody Albin II.ik Alisp.	6	-
7	Mayer István Kanonok Úr	10	-
8	Palkovics Károly Z. G. Úr	25	-
9	Hamar Pál Ig. Úr	30	-
10	Forster János Igazg. Úr	20	-
11	Meszna Ferenc Főügy. Úr	10	-
12	Nedeczky Gáspár Lelk. Úr	10	-
13	Kobek István magánzó	10	-
14	Komocsay László penzt.	5	-
15	Ertl Károly I. Főj.	10	-
16	Takács Ferencz	5	-
17	Palkovics László Alj.	5	-
18	Újváry Ferencz	5	-
19	Kamenszky Elek főszbíró	5	-
20	Kruplanitz Ödön Főj.	5	-
21	Horváth Géza alj.	5	-
22	Horváth Imre Köz.b.	5	-

23	Reviczky Pál Töv. Oszt. El.	5	-
24	Brinkman Antal I. Ül.	5	-
Áttétel		1241	-

Sor szám		Bevétel oszt. ért	
		ft.	Kr
	Áttétel	1241	-
25	Szabó Sándor I. Ül. Úr	5	-
26	Tillman Károly Lltk.	3	-
27	Zajnay Ig.	2	-
28	Hübschl Károly Szbíró	2	-
29	Bartha Endre Fszmveő	2	-
30	Nagy Ferencz I. Ül.	2	-
31	Nedeczky Tiborc Alúsz	2	-
32	Andrássy János ti. szbró	2	-
33	Kemény Béla szbíró	2	-
34	Keményfi János Kpfbíró	2	-
35	Niederma Pál szbíró	2	-
36	Pathó Flóris szbíró	2	-
37	Kardhordó	1	-
38	Dr. Tóth Josef	1	-
39	Újváry István Alszvő	1	-
40	Szegesdy Pál főlvbtk	1	-
41	Keller Benedek Árv. Kvivő	1	-
42	ifj. Schvarczel József Alj.	1	-
43	Fogt Nándor Igtó	1	-
44	Feigler János Esk	1	-
45	Haudinger Ignátz	1	-
46	Palkovics Victor Esk	1	-
47	Faragó Vilmos Esk	1	-
48	Keményfi János Közp. főszbíró Úr által a járásból beszédett	140	17
49	Kamenszky Elek Párk. főszbíró " "	100	-
50	Kemény Béla szbíró " "	65	50
51	Niederma Pál " " "	84	42
52	Farkas János " " "	70	51
53	Pathó Flóris " " "	30	25

54	Pilis-Maróth Községe	7	80
55	Pallesch István P. Felügy	5	-
Bevétel Öszeve		1783	65

Sor szám		Bevétel oszt. ért	
		ft.	Kr
1	Mltsgos [Méltóságos] Főisp[áni] Helytartó Úrnak átadatott	604	26
2	Kruplanicz Kálmán Úr előlegképp nyert 450 ftból beszámolóással	402	10
3	Gabriel Libór 1115 ftos számlájára előlegképp 300 ft, ismét 250 ftot	550	-
4	Riedl Ferencz réz-műves számlájára	88	50
5	Molnár Imre szíjjártónak „ „	48	70
6	Andréka József csizmadiának „ „	50	-
7	Schalkház Ignátz szállítónak „ „	33	-
Kiadás Öszeve		1776	56

Ismétlés

Bevétel öszeve	1783	65
Kiadás öszeve	1776	56
Levonva tehát a kiadást a Bevételből maradna készpénz	7	9
Azonban Kamocsay úr kezeléséből hiány mutatkozik	5	58
Így tehát a valóságos pénztári maradvány 3 db rég. ver. húszas = 1ft és 51 kr	1	51
A 3-ik kiadási sorszám alatt Gabriel Libór 1115 ftos szá[mlája]. még fődőzetlen	565	-
Hogyha tehát ez öszeveg törlesztésére fordítatna a maradvány	1	51
Maradna fődözendő	563	49

Kelt Esztergomban, július hó 14-én, 1867

Szabó Iván

hely. f. pénztárnok

Jelzet: Esztergom Primási Levéltár, Simor Cat B. 484/1867 (1. csomó) – Eredeti, kézzel írt.

9.

Az esztergomi érsek a koronázásra kiállított díszbandérium kiállításához szükséges költségek fedezésében kisegíti Esztergom városát Esztergom, 1867. július 19.

Mélt[óságos] és főkápt[alani] Ghimesi és gácsi gróf Forgách Ágost püspök és főispáni helytartó úrnak

1867. július hó 19-én

Esztergom

A koronázási ünnepélyre felállított vármegyei lovasok felszerelésére tett kiadásoknak elémbre terjesztett kimutatásából arról értesülvén, hogy az összes költségeknek teljes fedezésére még 563 ft. 49 k. kívánatik, van szerencsém Méltóságodat értesíteni, miszerint ezen hátralévő összeget a kérdéses célra ezennel felajánlom és utalványzom, mely öszvegnek vételéről engem tudósítani szíveskedjék Méltóságos Gróf és főispáni helytartó úr. Fogadja őszinte tiszteletem kifejezését, mellyel maradok

Jelzet: Esztergom Prímási Levéltár, Simor Cat B. 484/1867 (1. csomó) – Eredeti, kézzel írt.

10.
Wargha Benedek alispán köszönőlevele az esztergomi érseknek
Esztergom, 1867. július 30.

3721. szám Esztergom vármegye első alispánjától

Főméltóságú Herczeg Prímás
megyénk örökös Főispánja
Kegyelmes Uram!

Gróf Forgách Ágost főispáni helytartó úr Őméltóságától nyert megbízatásom folytán Főméltóságodnak folyó évi július 19-én 484. szám alatt kelt nagybecsű levelét kézhez vévén, az abban a koronázási díszlovagok felszerelési költségekből még fizetetlen összegek fedezésére kegyesen felajánlott 503 ft. 49 kr. átvételéről szóló pénztárnoki nyugtatványt midőn mellékelve tiszteletteljesen előterjeszteni szerencséttem, alkalmam nyílik e megye közönsége nevében főméltóságod bőkezű adományáért, – mely a koronázási ünnepély alkalmával megyénknek a szokásos képviselőlet az ünnep nagyszerűségével összehangzó díszben kiállítani megengedé és elősegíté – hálás köszönetet mondani.

Ki egyébként magamat magas kegyeiben ajánlva hazafiúi mély tisztelettel maradok

Esztergomban, 1867. július 30-án

Főméltóságú Herczeg Prímás

örökös főispán, kegyes uramnak

alázatos szolgája
Wargha Benedek
I. alispán

Ellennyugta

Hogy Ő Herczegsége Örökös Főispán Urunknak a koronázási megyei lovakok föllállítására nyújtott kegyes adományát 503 ft. 49 kr. össz értékű összegbe Tekéntetes Első Alispány Úrtól, a még e célra törlesztetlen számlák fedezésére egészben átvettem, ezennel elősmérem.

Kelt Esztergomban 1867-ik év Július hó 30-án

Szabó Iván

hely. f. pénztárnok

Jelzet: Esztergom Prímási Levéltár, Simor Cat B. 849/1867 (1. csomó) – Eredeti, kézzel írt.

Címkek:

[kiegyezés](#) ^[4]

[koronázás](#) ^[5]

[Esztergom vármegye](#) ^[6]

Kiadás: 17. évfolyam (2017) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/az-1867-ig-vezeto-ut-koronazas-es-kiegyezés-esztergom-varmegyeben>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/az-1867-ig-vezeto-ut-koronazas-es-kiegyezés-esztergom-varmegyeben>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/koronazasi_targyak.jpg

[3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/koronazas_pillanata.jpg

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kiegyezes>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/koronazas>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/esztergom-varmegye>